

Učení a průvodce Bhagavad-gíty

Bhagavad-gítá taková, jaká je je dílem A. Č. Bhaktivedánty Swamiho Prabhupády, který je významným autorem v oblasti vedské literatury. Je autorem mnoha překladů, komentářů, studií a původních děl včetně Šrímad Bhágavata Purány, Čaitanja Čarítámrity, Šrí Ísopanišady a dalších.

Tato příručka je míněna jako nástroj pro usnadnění studia Gíty a pro rychlé vyhledání požadovaného tématu v jednotlivých kapitolách. Ať proto tímto poslouží pro začátečníky na cestě duchovního poznání a i pro pravidelné čtenáře Bhagavad-gíty.

Děkuji Janu Marešovi za editaci a jazykovou úpravu této brožurky.

Śrī Śrī Guru Gaurāṅga jayataḥ

leden 2009
Kāśya dāsa

Esence kapitol

Kapitola 1

prathamo 'dhyāyaḥ
Ardžunova sklíčenost
arjuna-viśāda-yogo nāmā
(46 veršů)

První kapitola Bhagavad-gíty je předehtou knihy. Děj Mahábháraty se vyvinul do situace, kdy proti sobě stojí armády Kuruovců a Pánduovců na bitevním poli Kurukšétra. Král Durjódhana seznamuje svého učitele Drónáčárju s nejlepšími bojovníky na bojišti, na straně Pánduovců a na jeho vlastní straně. Po zadutí do lastur na obou stranách, které oznamuje začátek boje, žádá Ardžuna Krišnu, který souhlasil s tím, že bude jeho vozatajem, aby zajel s vozem doprostřed mezi obě armády. Ardžuna s hrůzou pozoruje své příbuzné, otce, praotce, učitele, syny, vnuky, bratry, strýce a přátele připravené k boji v obou armádách. Vyjevuje Krišnovi svoji mysl a předkládá velmi vznešené morální důvody proč nezabíjet své příbuzné, přátele a učitele. Ovlivněn soucitem k nim usedne sklíčen ve voze.

Kapitola 2

dvitīyo 'dhyāyaḥ
Analytické studium hmoty a duše
sāṅkhya-yogo nāmā
(72 veršů)

Krišnovo filosofické učení Bhagavad-gíty válečníkovi Ardžunovi začíná touto kapitolou. Krišna vytkne Ardžunovi nečistoty a slabost srdce (2-3). Zmatený a z míry vyvedený Ardžuna rozpoznává svoji slabost, odevzdává se Krišnovi jako žák a žádá o radu (4-7). Kvůli spalujícímu žalu se rozhodne nebojovat (8-9). Krišna nejdříve jako správný učitel svého žáka Ardžunu pokárá a začíná svoje učení Gíty představením filosofie *sāṅkhyi* – analytického studia hmoty a duchovna (10-30). Pro utišení Ardžunova strachu ze zabití svých příbuzných Krišna porovnává věčnou duši (skutečné já) s dočasným hmotným tělem (vnějším obalem duše). Duše (*ātmā*) je věčná a žije i po smrti hmotného těla (20), kdy přechází do nového těla (22). Moudrý člověk je ten, který zná svoji pravou podstatu jako duše, není rozrušen změnou těla (smrtí) a nezajímá se o dočasné požitky a bolesti hmotného těla. Tato osoba je vhodným kandidátem pro osvobození z hmotného vtělení. Jelikož je duše věčná, nikdy neumírá a nemůže být nijak zničena a zabita, Ardžuna by neměl naříkat nad zabíjením dočasného hmotného vnějšího těla při plnění svých povinností *kṣatriyi*. I kdyby se duše rodila a umírala, není důvod k nářku (26). Přestože mnozí hledí na duši jako na úžasnou, popisují ji jako úžasnou a naslouchají o ní jako úžasné, nemohou ji pochopit (29). Následně mu Krišna vysvětluje, že jeho povinností *kṣatriyi* je bránit náboženské principy bez ohledu na štěstí nebo neštěstí, zisk nebo ztrátu, vítězství nebo porážku (31-38).

Krišna dále vysvětluje umění činnosti (*karma-yoga*). Jednáním s nesobeckou povinností pro Nejvyššího, bez touhy po výsledcích činností, neuchvácen květnatými slovy Véd člověk dosáhne božského vědomí a osvobození z pout hmoty (39-53). Ardžuna žádá Krišnu, aby vyjmenoval rysy toho, který je seberealizovaný a setrvává v odpoutaném transcendentálním vědomí (54). Ve zbytku kapitoly Krišna popisuje *sthita-prajñu*, osobu s vědomím upřeným na Nejvyššího. Tato osoba si je plně vědoma své duchovní totožnosti a odlišnosti od hmoty, proto nerozjímá nad hmotnými požitky, neboť toto rozjímání vede k pomatenosti. Z toho důvodu také ovládá své vnější smysly. S ovládnutými smysly, myslí a inteligencí zaměřenými na Nejvyššího není ovlivněna přívaly tužeb, které tečou jako řeky do oceánu. Po smrti tohoto těla dospěje do duchovního světa (55-72).

Kapitola 3

ṭṛtīyo 'dhyāyah
Karma joga
karma-yogo nāmā
(43 veršů)

Na počátku třetí kapitoly Ardžuna projevuje zmatenost z Krišnových zdánlivě dvojsmyslných pokynů ve druhé kapitole. Na základě Krišnových pokynů, aby ovládal smysly, upřel mysl a inteligenci na Nejvyššího, si vytvořil mylný názor a tvrdí, že to nemůže být v souladu s jeho povinnostmi. Proto se ptá, proč ho Krišna nabádá, aby bojoval (1-2). Krišna reaguje vysvětlením *karma-yogy*, činnosti bez touhy po sobeckých, plodonosných výsledcích věnovaných Nejvyššímu (Krišnovi) (3-35).

Karma, neboli plodonosná činnost, přináší jak hmotný požitek tak hmotné utrpení. Bez ohledu na to, zda jsou výsledky příjemné nebo nepříjemné, poutají k opakovanému rození a umírání v tomto hmotném světě. Krišna uvádí, že jsou dvě třídy lidí snažící se realizovat své já: empirici (*jñāna-yogī*) a bhaktové (*karma-yogī*). Krišna dále vysvětluje, že nečinnost nestačí k oproštění se od hmotných reakcí a samotné odříkání nevede k dokonalosti (4). Od přírody je každý nucen jednat bezmocně dle vlastností, které dostal od kvalit hmotné přírody (5). Dokonce i pro udržování hmotného těla je každý nucen jednat (8). Proto by měl člověk jednat takovým způsobem, který ho dále nezaplete v hmotném světě, ale povede k osvobození. Toto umění činu je *karma-yoga*, neboli jednání pod vedením Nejvyššího (Višnuva či Krišny) a pro Jeho uspokojení (9).

Následuje diskuse o obětních povinnostech (*yajña*) popsáných ve Védách, které postupně povznášejí konatele z plodonosných do duchovních činností (10-14). Vědy jsou přímo projevené z Nejvyšší Osobnosti Božství (15). Kdo není zapojen v cyklu obětí a žije jen pro uspokojování smyslů, žije hříšně a nadarmo (16). Ten, kdo je plně seberealizovaný, již tyto povinnosti nemusí konat, jelikož je plně očištěn a tak jsou jeho povinnosti osvíceny Pánem. Měl by ale pokračovat v jejich konání, nyní však bez touhy po jejich plodech, aby ukázal dobrý příklad těm, kteří jsou dosud připoutáni k plodem činů (17-29). Cokoliv dělá velký člověk, prostí lidé následují (21). Krišna sám říká, že i když není vázán žádnou povinností v rámci třech světů, nic mu neschází a nic nepotřebuje, koná předepsané povinnosti (22). Na závěr pokynů o *karmě* a *yajñi* dává Krišna Ardžunovi pokyn, aby Mu odevzdal všechny činnosti s myslí na Něho upřenou, bez touhy po zisku a bojoval bez letargie a egoismu. Poté Krišna shrnuje důvody: i moudří jednají dle své přirozené povahy, připoutanost a odpor lze usměrnit a lepší je plnit své povinnosti byť nedokonale než povinnosti někoho jiného dokonale (30-35).

V poslední části této kapitoly se Ardžuna ptá, co nutí člověka jednat hříšně proti své vůli, jakoby pod vlivem nějaké cizí síly (36). Krišna odpovídá, že je to chtíč (hmotná touha) zrozený z kvality vášně, který ničí poznání a seberealizaci, není nikdy uspokojen a pálí jako oheň. Krišna předepisuje metodu jak chtíč porazit ovládním smyslů s duchovním poznáním. Smysly, mysl a inteligence jsou útočiště chtíče. Když člověk ví, že je transcendentální hmotným smyslům, myslí a inteligenci, měl by ovládat své nižší já svým vyšším já a duchovní silou porazit tohoto nenasatného nepřítele známého jako chtíč (37-43).

Kapitola 4

caturtho 'dhyāyah
Transcendentální poznání
jñāna-yogo nāmā
(42 veršů)

V této kapitole Krišna vysvětluje, že *jñāna-yoga*, povznesení k vědomí Boha procesem rozvoje duchovního poznání, je vyšší, protože jak *karma* tak *yajña* vrcholí tímto transcendentálním poznáním. Transcendentální poznání – poznání o Bohu, individuální duši a jejich věčném vztahu – je námětem této kapitoly.

Krišna se nejdříve zmiňuje o historii ústního předávání Gíty prostřednictvím *guru-paramary*, která začíná jím samotným. Protože tato posloupnost byla časem přerušena, Krišna znovu přednáší Gítu Ardžunovi, který je jako Krišnúv oddaný kvalifikovaný pochopit transcendentální tajemství této vědy (1-3). V následujících verších Krišna vysvětluje svoji transcendentální povahu Svrchovaného Pána a důvod pro své opakované sestupování do světské sféry kvůli ustanovení *dharmy*, náboženských principů (4-8). Ten, kdo pochopí transcendentální povahu Jeho zjevení a činností, dosáhne osvobození (9). Ti, kteří u Něj přijímají útočiště, jsou očištěni tímto poznáním a dosáhnou lásky k Němu (10). Krišna má vztah s *jívami* podle míry, do jaké se Mu odevzdávají (11).

Ve verších 14 až 24 Krišna vysvětluje složitosti činu a jak se člověk s transcendentálním poznáním osvobodí od karmických reakcí. Učený člověk, který má plné poznání o sobě jako duchovním prvku podřízeném Nejvyššímu, se vzdává činností pro sebe a jedná jen pro Nejvyššího. Vzdává se všeho pocitu vlastnictví, je spokojen s tím, co přichází samo a jedná v zájmu duchovního zvelebení. Tak není ovlivněn reakcemi za své činy a dosáhne duchovního království.

Krišna popisuje různé druhy obětí doporučené ve Védách, jejich důležitost pro očistu od hříšných reakcí a pokrok k věčné duchovní existenci (25-32) a prohlašuje, že všechny vrcholí transcendentálním poznáním (33). Pak popisuje proces dosažení transcendentálního poznání navázáním vztahu se seberealizovaným *guruem* (34). Dále vysvětluje, že konečným poznáním je, že všechny *jívy* jsou částčkami Krišny (35). Transcendentální poznání spaluje na popel karmické reakce a přináší dosažení nejvyššího duchovního klidu (36-39). Osoby bez transcendentálního poznání, které pochybují o zjevených písmech, však nedosáhnou ani štěstí ani vědomí Boha (40). Na závěr Krišna nařizuje Ardžunovi, aby zničil svoje pochyby transcendentálním poznáním a ozbrojen jógou vstal a bojoval (41-42).

Kapitola 5

pañcamo 'dhyāyah

Jednání s vědomím Krišny

karma-sannyāsa-yogo nāmā

(29 veršů)

Ve třetí kapitole Krišna vysvětlil, že osoba obdařená transcendentálním poznáním již nemusí konat předepsané povinnosti. Ve čtvrté kapitole řekl Ardžunovi, že všechny obětní činnosti vrcholí transcendentálním poznáním. Přesto na konci čtvrté kapitoly přikázal Ardžunovi bojovat. Teď je Ardžuna zmaten z toho, že Krišna kladl důraz jak na jednání s oddaností tak na zřeknutí se činností. Proto ho žádá, aby s konečnou platností ujasnil, která z těchto dvou cest je prospěšnější (1). Je zmaten, protože mu činnosti a odříkání připadají neslučitelné. Aby Krišna Ardžunovu zmatenost odstranil, vysvětluje v páté kapitole, že činnosti v duchu oddanosti, s plným poznáním, nemají žádné hmotné reakce, a proto jsou stejné povahy jako zřeknutí se činností. Obě spějí k vysvobození. Jednání v duchu oddanosti je ale z těchto dvou lepší (2).

Krišna pak popisuje vlastnosti toho, kdo jedná takto nepřipoutaným způsobem a obětuje Mu plody své práce (3-17). Tento oddaný, očištěn transcendentálním poznáním, realizuje, že je duchovní bytost. Analytické studium (*sāṅkhya*) a služba s oddaností (*yoga*) přinášejí stejný výsledek (4-5). Jelikož je transcendentální svému tělu, myslí a smyslům, nezotožňuje se s jejich činnostmi (8-9). Koná činnosti a vzdává se jejich plodů pro Nejvyššího, a proto není ovlivněn hříšnými činnostmi, tak jako list lotosu nesmáčí voda (10). Tak tento nepřipoutaný konatel dosáhne míru a spočine v transcendenci. Tento *paṇḍita*, moudrá osoba, setrvává v dokonalém poznání sebe a Nejvyššího. Vidí všechny bytosti stejným způsobem a je si vědom jejich duchovní povahy nad vnějším hmotným tělem (18). Pracuje pro jejich konečné duchovní dobro a není připoután k dualitám požitku a utrpení. Nepřítahuje ho hmotný smyslový požitek, ale užívá si radosti v nitru. Soustřeďuje se na Nejvyššího a je osvobozen na úrovni *brahma-nirvāna*. Tak dospěje domů, zpátky k Bohu (24). Následuje vysvětlení principů osvobození až po systém *aṣṭāṅga-yoga* (28).

Na závěr Krišna říká, že kdo ho zná jako konečný cíl všech obětí a odříkání, jako Nejvyššího Pána všech světů a jako nejlepšího přítele všech živých bytostí, bude oprostěn od hmotného utrpení (29).

Kapitola 6
śaśtho 'dhyāyaḥ
Dhyāna-yoga
dhyāna-yogo nāmā
(47 veršů)

V šesté kapitole Krišna nastiňuje *dhyāna-yogu* (technicky označovanou jako *aṣṭāṅga-yoga*, osmistupňový proces), mechanický způsob ovládnání mysli a smyslů a soustředění se na Paramātmu (Nadduši, podobu Krišny v srdci). Krišna uvádí pojednání o joze popisem *sannyāsu* (stavu odříkání). Pravý *sannyāsī* a *yogī* je ten, kdo jedná podle svých povinností ve spojení s Nejvyšším; ne ten, který nekoná žádné povinnosti a neodříká si touhy po smyslovém požitku (1-2). Po prohlášení o důležitosti ovládnání mysli (5-6), která se tak stane přítelem, Krišna popisuje toho, kdo tak činí, jogína a transcendentalistu (7-9). Krišna shrnuje metodiku a konečný cíl systému *aṣṭāṅga-yogy*. Pozice v sedě, dechová cvičení a ovládnání smyslů a mysli vrcholí vědomím upřeným na Nadduši, *samādhi* (10-19). *Yoga-yukta*, ten, kdo dosáhl dokonalosti v joze, má vyrovnanou mysl upřenou na Nejvyššího. Je osvobozen, jeho mysl je klidná, setrvává nad kvalitou vášně, zakouší neomezené transcendentální štěstí, není nikdy otřesen ani uprostřed největších potíží. Tak je oprostěn ode všech utrpení způsobených stykem duše s hmotou (20-32).

Ardžuna si však stěžuje, že systém *aṣṭāṅga-yogy* je příliš obtížné následovat, jelikož mysl je nepokojná, divoká, úporná a velmi silná a že podrobit si ji je těžší než ovládnout vítr (33-34). Krišna odpovídá, že ovládnout mysl je vskutku obtížné, ale je to možné neustálým cvičením a odpoutaností (35-36).

Ardžuna se pak ptá na osud jogína, který odpadne z cesty jogy před dosažením dokonalosti (37-39). Krišna odpovídá, že neúspěšný jogín se narodí v rodině bohatých a zbožných lidí nebo vzdělaných transcendentalistů, aby mohl pokračovat v praktikování a tak po mnoha zrozeních dosáhl dokonalosti (40-45).

Závěr této šesté kapitoly a celé první části Bhagavad-gíty je vyjádřen ve dvou posledních verších. Jogín je větší než asketa, větší než empirik a větší než ploduchtivý konatel. Proto Pán žádá Ardžunu, aby byl za všech okolností jogínem (46). Ze všech jogínů je ten, který je pevně věren Krišnovi, myslí na Něj a uctívá Ho transcendentální oddanou službou, s Ním nejdůvěrněji spojen v joze a je nejvyšší ze všech (46-47). *Yoga* (spojení s Nejvyšším) je tak větší než askeze (*tapasya*), plodonosné činnosti (*karma*) a empirismus (*jñāna*). Vrcholem všech cest *yogy* (*karma-yoga*, *jñāna-yoga*, *aṣṭāṅga-yoga*, *haṭha-yoga*, *rāja-yoga* atd.) je *bhakti-yoga* (láskyplná oddaná služba Krišnovi).

Kapitola 7
saptamo 'dhyāyaḥ
Poznání o Absolutním
jñāna-vijñāna-yogo nāmā
(30 veršů)

V prvních šesti kapitolách Šrímad Bhagavad-gíty byl stanoven rozdíl mezi duší a hmotou; živá bytost (*jīva*) byla popsána jako nehmotná duše schopná se povznést z úrovně ztotožňování se s hmotou (*ahankāra*) na úroveň duchovní realizace různými druhy jogy (*sāṅkhya*, *karma*, *jñāna* a *aṣṭāṅga-yoga*, neboli *haṭha-yoga*). Tyto jogové systémy představují postupný vývoj vrcholící na konci šesté kapitoly *bhakti-yogou*. Prostředních šest kapitol (6-12) se zabývá hlavně Purušottamou, Krišnou samotným, a vztahem *jīvy* s Ním prostřednictvím *bhakti-yogy*.

Sedmá kapitola předkládá poznání o Krišnovi, způsob jak jej dosáhnout a výsledek. Verše 1-3 jsou úvodem, ve kterém Krišna prohlašuje, že oddanost Jemu přináší plné poznání o Něm. Říká

Ardžunovi, že mu poskytne všechno hmotné a duchovní poznání, i když poznání o Něm je velice vzácně dosažitelné. Mnoho tisíců lidí usiluje o dokonalost a z těch, kteří ji dosáhnou, Ho stěží někdo v pravdě pozná. Krišna začíná definicí svých dvou hlavních energií – nižší hmotné energie (*aparā prakṛti*) obsahující osm prvků (živlů), a vyšší duchovní energie (*parā prakṛti*) obsahující *jīvy* nyní zapletené ve hmotě (4-5). On je původem i zánikem obou těchto energií, Nejvyšší Pravdou a vše na Něm spočívá jako perly navlečené na niti (6-7). Krišna popisuje své projevy ve všech jevech. Je chutí vody, světlem slunce a měsíce, inteligencí inteligentních a tak dále (8-11). Vše, co existuje v kvalitě dobra, vášně nebo nevědomosti, je projeveno Jeho energií. V jednom smyslu je Krišna vším, ale je nezávislý a nepodléhá kvalitám přírody, které jsou naopak v Něm (12). Celý svět je oklamán těmito kvalitami a On tak zůstává nepoznán (13). Je těžké překonat kvality hmotné přírody, ale ti, kdo se Mu odevzdávají, je mohou snadno překročit (14). Jsou čtyři druhy ateistů, kteří se Mu neodevzdávají, a čtyři druhy zbožných lidí, kteří se Mu odevzdávají. Z nich jsou Krišnovi nejdražší ti s poznáním (15-18). Osoby, které vědí, že Krišna je všechno a nejvyšší příčina, se Mu po mnoha zrozeních odevzdávají (19). Hlupáci (materialisté) se naopak odevzdávají polobohům, aby dosáhli okamžité hmotné výsledky, které jsou však omezené a dočasné. Uctívači polobohů odcházejí na planety polobohů, ale Krišnovi oddaní na Jeho nejvyšší planetu (20-23). Neinteligentní jsou také ti, kteří považují Krišnovou osobní podobu za hmotnou. Jeho osobní, svrchovaná, nezničitelná a nezrozená podoba zakrytá *yogamāyā*, Jeho osobní energií, se jim nikdy nezjevuje (24-25). On zná všechno, minulost, přítomnost, budoucnost, všechny bytosti, ale Jeho nezná nikdo (26). V posledních čtyřech verších Krišna praví, že ti, kteří jsou zbožní a inteligentní a usilují o vysvobození z pout hmoty, u Něho hledají pomoc v oddané službě, protože vědí, že je Nejvyšším Pánem. Krišna říká, že tyto osoby Ho mohou s pevným odhodláním poznat i v okamžiku smrti a tak dosáhnout Jeho transcendentálního sídla v duchovním světě (27-30).

Kapitola 8

aṣṭamo 'dhyāyah

Dosažení Nejvyššího

tāraka-brahma-yogo nāmā

(28 veršů)

Osmá kapitola Bhagavad-gíty se téměř výlučně věnuje okamžiku smrti, kdy *jīva* opouští hmotné tělo. Na jejím začátku Ardžuna klade Krišnovi sedm otázek: Co je *brahman*? Co je vlastní já? Co jsou plodonosné činnosti? Co je hmotný projev? Co jsou polobozi? Kdo je Pán obětí a jak sídlí v těle? A jak mohou ti, jež se věnují oddané službě Krišnovi, Pána poznat v okamžiku smrti (1-2)? Krišna odpovídá na prvních sedm otázek velmi stručně, protože se jim předtím obšírně věnoval. Živá bytost je *brahman*, její věčný charakter je *adhyātma* (vlastní já) a její hmotné činnosti jsou *karma*. Neustále se měnící příroda je *adhibhūta*. Vesmírná podoba Pána zahrnující všechny polobohy je *adhidaiva*. A Krišna jako Nadduše v srdcích všech živých bytostí je *adhiyajña* (3-4). S odpovědí na poslední otázku ohledně vzpomínání na Něj během umírání však pokračuje až do konce kapitoly.

Krišna říká Ardžunovi, že kdokoliv v okamžiku smrti myslí na Něj, dospěje do Jeho světa (5). Stav vědomí při umírání určuje, kam člověk dospěje (6). Jelikož myšlenky během umírání jsou ovlivněny vědomím a činnostmi během života, Krišna poučuje Ardžunu, aby na Něj myslel neustále, dokonce i při plnění svých předepsaných povinností (7-8). Touto neustálou meditací člověk dosáhne po opuštění těla Krišny. Krišna učí jak o Něm medítovat. V dalších čtyřech verších (10-13) popisuje obtížný systém *śaṭ-cakra-yogy* pro vstup do neosobního *brahmanu* nebo také na duchovní planety. Krišna závěrem říká, že nejsnáze je dosažitelný těmi, kteří jsou Mu neochvějně oddáni – bhakti-jogíny (14). Po dosažení Krišny v duchovním světě se bhakti-jogín nikdy nevrací do hmotného světa plného utrpení (15-16). Nad hmotným světem, který je ustavičně tvořen na začátku Brahmova dne a ničen začátkem Brahmovy noci (Brahmův den trvá tisíc lidských věků a stejně dlouho trvá Brahmova noc), je transcendentální svět, Krišnovo věčné, neprojevené a nejvyšší sídlo, po jehož dosažení se nikdo nevrací do hmotného světa (17-21). Krišna opakuje, že je dosažitelný čistou oddaností (22). Dále Krišna popisuje, jak různí jogín opouštějí svá těla v konkrétních chvílích, aby dosáhli nebeských planet a vrátili se na zemi (cesta temna) nebo byli

osvobození a nevrátili se (cesta světla) (23-26). Bhakti-jogín není zmaten těmito dvěma postupy (27). Na závěr Krišna prohlašuje, že Jeho oddaný (bhakti-jogín) není ochuzen o výsledky jiných systémů duchovního pokroku – studia Véd, konání obětí, askeze, rozdávání milodarů a snahy o plodonosné činnosti. V okamžiku smrti se vrací ke Krišnovi do transcendentálního světa (28).

Kapitola 9

navamo 'dhyāyah

Nejdůvěrnější poznání

rāja-vidyā rāja-guhya-yogo nāmā

(34 veršů)

Základní, věčná funkce duše (*sanātana-dharma*) je popisována v celé Gítě a v deváté kapitole je zvlášť označena jako *bhakti*, transcendentální oddaná služba Krišnovi, Nejvyšší Osobnosti Božství.

Na začátku kapitoly Krišna říká, že pronese nejdůvěrnější poznání, které oprostí Ardžunu ode všech hmotných utrpení (1). Toto poznání je králem vzdělání, nejskrytější, nejčistší a dává přímé vnímání sebe sama realizací. Je dokonalostí náboženství, je trvalé a aplikuje se s radostí (2). Ti, kteří nemají víru v oddanou službu, nemohou dosáhnout Krišny a vracejí se zpět do koloběhu rození a umírání (3). Krišna potom vysvětluje, že celé kosmické stvoření spočívá v Něm. I když je zdrojem, udržovatelem a vládcem vesmíru, zůstává transcendentální a odpoutaný (4). Hmotná energie pod Jeho vedením tvoří pohyblivé a nehybné živé bytosti a znovu a znovu tvoří a ničí kosmický projev (10). Dále Krišna popisuje hlupáky (*mūdhā*), kteří ignorují Krišnovu transcendentální svrchovanost a vysmívají se Jeho zdánlivě lidské podobě (11). Takto zmateni jsou přitahováni démonskými a ateistickými názory. Jejich naděje na vysvobození, činnosti a kultura vzdělání jsou proto zmařeny (12). Srovnává je s velkými dušemi (*mahātmā*), kteří jsou si vědomi Jeho božskosti a stále Ho s oddaností opěvují a uctívají (12-14).

Krišna pak popisuje různé druhy nižších uctíváčů – monistické uctíváče (zahrnuje mezi ně také impersonalisty), uctíváče polobohů a vesmírné podoby – a sebe popisuje jako skutečný a konečný cíl uctívání (15-21), ochránce a udržovatele oddaných (22) a konečného příjemce obětí polobohům (23-24). Ostatní uctíváči dospějí do sídel těch, které uctívají (polobozi, předci, duchové), ale ti, kdo uctívají Krišnu, dospějí k Němu (25).

V posledních verších mluví Krišna o svých oddaných. Tím, že si Ho oddaní zvolí za cíl všeho jednání, obětí, dobročinnosti a odříkání, se oprostí od otroctví *karmy* a dospějí k Němu (26-28). Ačkoliv je Krišna nestranný, je příznivě nakloněn těm, kteří Mu s láskou slouží (29). Dokonce i když se oddaný dopouští špatností, je pořád považován za svatého, protože je správně umístěn ve svém rozhodnutí, které ho samo pozvedne do ctnostné a úplné dokonalosti. Oddaný nikdy nezanikne (30-31). Kromě toho i osoby, které jsou považované za nízké, mohou dosáhnout Krišny tak, že u Něj hledají útočiště, o těch se vznešeným původem nemluvě (32-33). Nakonec Krišna prohlašuje, že ten, kdo je Mu plně odevzdán, neustále na Něj myslí, stává se Jeho oddaným, slouží Mu a vzdává Mu úctu, Ho dosáhne (34).

Kapitola 10

daśamo 'dhyāyah

Majestát Nejvyššího Pána

vibhūti-yogo nāmā

(42 veršů)

Počínaje sedmou kapitolou Bhagavad-gíty Krišna vysvětluje své rozličné hmotné a duchovní energie. Zde v desáté kapitole Krišna vysvětluje konkrétní druhy majestátu projevené v Jeho všudypřítomných energiích.

Krišna začíná prohlášením k Ardžunovi, že jelikož je Jeho přítel, dá mu poznání ještě lepší než vyslovil dosud (1). Jeho původ a majestát neznají ani polobozi ani velcí světci, protože On je

zdrojem polobohů a světců (2). Ti, kteří Ho znají jako Nejvyššího Pána všech světů, nezrozeného a bez počátku, jsou osvobozeni ode všech hříchů (3). Různé vlastnosti živých bytostí jsou stvořeny Krišnou (4-5). Různí mudrci a praotcové zalidňující bytostmi různé planety pocházejí z Krišny (6). Kdo je skutečně přesvědčen o majestátu a mystické síle Krišny se bezpochyby zapojí do ryzí oddané služby (7). Krišna je zdrojem duchovních a hmotných světů, vše z Něj emanuje. Kdo to dokonale ví, zapojí se do oddané služby celým svým srdcem (8). Vznešená charakteristika a činnosti těchto oddaných jsou popsány ve verši 9. Krišna rozptyluje jejich nevědomost a dává jim poznání jak k Němu dospět (10-11). Verše 8-11, tradičně označované *catuḥ-ślokī* (čtyřverší), jsou považovány za jádro učení Bhagavad-gíty.

Ardžuna důrazně prohlašuje, že přijímá Krišnu jako Nejvyšší Osobnost Božství, nejčistší, Absolutní Pravdu, věčnou, transcendentální, původní osobu, nezrozenou a největší, jelikož to potvrzují i velcí světci, a že přijímá všechny Jeho pokyny, které dosud vyřkl (12-15). Pak požádal Krišnu, aby podrobně popsal své božské energie, kterými proniká všechny světy. Také se Ho ptá, jak na Něj má neustále pamatovat, jak Ho má znát a v jakých podobách má být vzpomínán (16-18). Následný popis Krišnových nejdůležitějších majestátů pokračuje do konce kapitoly. Je Nadduší v srdcích všech živých bytostí. Ze svítících těles je slunce, z vodních nádrží oceán, z nehybných věcí Himálaje, je moudrostí moudrých, silou silných, skvostem mezi vším nádherným. Všechny úžasné jevy vykazující velkou sílu, krásu, velkolepost a vznešenost v hmotném světě jsou jen projeveným zlomkem Jeho bohatství a božských energií. Krišna jako příčina všech příčin je nejvyšším objektem uctívání všech bytostí (19-41).

V posledním verši kapitoly Krišna říká, že důležitější než poznání Jeho oddělených majestátů je pochopení, že toto a všechno ostatní existuje jen proto, že do nich vstupuje jako Nadduše (Paramātmā), kterou proniká a udržuje celý vesmír (42).

Kapitola 11

ekādaśo 'dhyāyah

Vesmírná podoba

viśva-rūpa-darśana-yogo nāmā

(55 veršů)

V této kapitole Krišna přímo vyjevuje Ardžunovi svoji *virāt-rūpu*, neboli vesmírnou podobu. Tímto odhalením Krišna potvrzuje Ardžunovou realizaci, že On je příčina všech příčin a konkrétně zdroj hmotného stvoření.

Kapitola začíná Ardžunovým prohlášením, že poté, co slyšel Krišnovy důvěrné pokyny, je oproštěn od iluze. To znamená, že plně přijal Krišnu jako Absolutní Pravdu a zdroj všeho a ne jako pouhou lidskou bytost (1). Ale i když Ardžuna přijímá Krišnu jako Nejvyššího, obává se, že v budoucnu by jiní nemuseli. Proto žádá Krišnu, i přesto, že Ho před sebou vidí přímo, aby ukázal, jak vstupuje do kosmického stvoření. (3). Aby definitivně prokázal Krišnovou božskost, žádá ho, aby projevilsvoji nadlidskou podobu hmotného vesmíru (2-4). Krišna souhlasí, že Ardžunovi ukáže svoji majestátní a hrozivou vesmírnou podobu a uděluje mu božský zrak, kterým ji může spatřit (5-8).

Krišna pak projevuje tuto velkolepou podobu (9-49), ve které užaslý Ardžuna s údivem pozoruje nekonečné expanze vesmíru na jednom místě (13). Ardžuna se zježenými vlasy popisuje nesmírnou a zářící podobu, skládá modlitby a opěvuje ji (14-25). Ve vesmírné podobě také vidí armádu protivníků spolu se svými vojáky řítícími se do zkázy v Krišnových mnoha ústech (26-30). Ardžuna pak Krišnu naléhavě žádá, aby vysvětlil tuto ohromnou podobu (31). Krišna odpovídá, že dle Jeho plánu budou téměř všichni přítomní bojovníci ve válce zabiti, že tento plán bude uskutečněn s Ardžunou nebo bez něho, a že by Ardžuna měl jednat jako Krišnův nástroj, bojovat a být si jist vítězstvím (32-34). Ohromený Ardžuna opěvuje Krišnu jako původního vládce, útočiště vesmíru a příčinu všech příčin (35-40). Žádá Krišnu o prominutí za své minulé důvěrné jednání s Ním (41-44).

Ardžuna, rozrušen pohledem na Krišnovu vesmírnou podobu, prosí Krišnu, aby znovu přijal svou čtyřrukou podobu Nárájana (45-46). Po informování Ardžuny, že byl první, kdo viděl Jeho vesmírnou podobu (47-48), Krišna přijímá svoji čtyřrukou podobu a nakonec svoji původní dvourukou podobu, aby Ardžunu uklidnil (49-51). Krišna pak vysvětluje, že Jeho nádherná dvouruká podoba je nepochopitelná i pro polobohy a nelze ji také pochopit studiem Véd, askezí, dobročinností a uctíváním (52-53). Krišna končí kapitolu prohlášením, že Jeho transcendentální, osobní, zdánlivě lidská podoba je přímo pochopitelná jen čistou oddanou službou (*bhakti*) a že čistí *bhaktové* (oddaní), kteří nejsou znečištěni plodonosnými činy a mentální spekulací a jsou přátelští ke všem živým bytostem, dosáhnou Jeho věčné společnosti (54-55).

Kapitola 12
dvādaśo 'dhyāyaḥ
Oddaná služba
bhakti-yogo nāmā
(20 veršů)

V předcházejících kapitolách Krišna vysvětlil osobní, neosobní a vesmírné pojetí Nejvyššího Pána a různé jogové systémy jak s Ním navázat vztah. Krišna potvrzuje, že *bhakti-yoga* je nejvyšší a nevhodnější proces duchovní realizace. Také popisuje vznešené vlastnosti těch, kteří následují tuto vrcholnou cestu.

Tato kapitola, podobně jako ostatní, začíná Ardžunovou otázkou. Přestože Krišna ustanovil uctívání své osobní podoby jako nejvyšší druh uctívání a oddanost sobě jako nejvyšší jogu, Ardžuna se chce ujistit, že tomu plně porozuměl. Chce vědět, koho Krišna považuje za dokonalejšího: ty, kdo uctívají osobní podobu, nebo ty, kdo uctívají neprojevený *brahman*, neosobní všeprostupující rys Krišny (1). Krišna odpovídá, že za nejdokonalejšího považuje toho, jehož mysl je zaměřena na Jeho osobní podobu a neustále Ho s velkou transcendentální vírou uctívá (2). Krišna říká Ardžunovi, že uctívající s neosobním pojetím Absolutní Pravdy Ho nakonec s obtížemi dosáhnou, ale protože tento proces je neosobní, je obtížnější (3-5). Krišna ujišťuje, že pro ty, jež jsou pohrouženi v čisté oddanosti Jemu, je rychlým vysvoboditelem z oceánu rození a umírání (6-7). Nabádá Ardžunu, aby na Něj zaměřil svoji mysl a inteligenci a tímto prostým způsobem bude žít v Něm (8). Pro ty, jež nejsou schopni na Něj spontánně a neochvějně zaměřit svoji pozornost, Krišna popisuje nepřímý proces, kdy postupují po stupních rozvoje poznání (*jñāna*), meditace (*dhyāna*), zříkání se plodů činností (*karma-phala-tyāga*), obětování plodů činností (*karma-yoga*) a nakonec následování usměrňujících zásad *bhakti-yogy* (*sādhana-bhakti*) (9-12).

V poslední části kapitoly Krišna líčí vlastnosti a charakteristiky svého čistého oddaného a na konci každého popisu opakuje, že tento oddaný Mu je velice drahý. Oddaný je oproštěn ode všech hmotných tužeb, hmotných dualit a falešného ega. S Krišnou jako nejvyšším cílem života se s odhodlaností věnuje Jeho službě (13-20).

Kapitola 13
trayodaśo 'dhyāyaḥ
Příroda, poživatel a vědomí
prakṛti-puruṣa-viveka-yogo nāmā
(35 veršů)

Třináctá kapitola Bhagavad-gíty se zabývá rozdíly a vztahy těla, duše a Nadduše (Paramátmy). Tělo je známé jako *kṣetra*, neboli pole činností duše a skládá se z dvaceti čtyř prvků. Duše sídlící v těle je známá jako *kṣetra-jña*, neboli znalec pole činností. Příznaky života a všechny pohyby v hmotném světě jsou výsledkem interakce duše s hmotou. Nad duší (*kṣetra-jña*), individuálním znalcem těla, je svrchovaný *kṣetra-jña*, neboli Nadduše, který je nejvyšším znalcem všech těl. Přestože Nadduše existuje jako jedna, jeví se odděleně ve všech tělech, tak jako se slunce projevuje svým odrazem zároveň v mnoha různých vodních nádržích. Z těchto dvou „znalců polí“ činností je *jīva* (individuální nepatrná duše) omylná, protože podléhá znečišťujícímu a matoucímu vlivu hmoty,

kdežto Nadduše je hmotnému vlivu imunní a tedy neomylná. Tato kapitola končí prohlášením, že ten, kdo analyticky chápe celé hmotné stvoření jako kombinaci duše a hmotných prvků a vidí za nimi Nejvyšší Duši, je vhodným kandidátem pro osvobození z hmotného světa, pro vstup do duchovního světa.

Na začátku kapitoly se Ardžuna ptá na šest věcí: *prakṛti* (hmotná příroda), *puruṣa* (poživatel), *kṣetra* (pole), *kṣetra-jña* (znalec pole), *jñāna* (poznání) a *jñeya* (cíl poznání) (1). Krišna definuje *kṣetru* a *kṣetra-jñu* jako tělo a duši (2). Pak prohlašuje, že je znalcem ve všech tělech a poznání definuje jako pochopení těchto tří – těla, individuální duše a Nadduše (3). Dále vyjmenovává 24 hmotných prvků, které tvoří pole působnosti představované tělem (4-7). Potom vyjmenovává body tvořící proces poznání, který se neliší od procesu duchovního pokroku, kdy se vtělená duše osvobozuje z pout hmoty (8-12). Následně Krišna popisuje *jñeyu* jako Nadduši existující ve všech pohyblivých a nehybných věcech. Nadduše je jedna, i když rozdělená. Je nestranným udržovatelem všech živých bytostí, transcendentálním kvalitám přírody, Pánem těchto kvalit a mimo dosah hmotných smyslů (13-19). Dále Krišna popisuje *prakṛti* (hmotnou přírodu skládající se ze tří kvalit) a *puruṣu* (živou bytost) a mluví o příčině a povaze hmotného zapletení *jīvy* (20-24). V následujících dvou verších se zmiňuje o různých cestách realizace Nadduše – *dhyāna*, *sāṅkhya*, *karma-yoga* a proces přijímání poznání od autorit (25-26).

V posledních verších kapitoly Krišna rozebírá podstatné téma kapitoly: vztah mezi hmotou, duší a Nadduší. Říká, že všechny činnosti jsou jen výsledky kombinace těla a duše, nad kterými je Nadduše. Duše a Nadduše jsou obě transcendentální tělu a nezničitelné. Duše vlastně není konatel, jedná tělo (27-34). Nakonec Krišna prohlašuje, že ten, který s poznáním vidí rozdíl mezi tělem a duší a chápe proces osvobození duše z těla, dosáhne nejvyššího cíle (35).

Kapitola 14

caturdaśo 'dhyāyah
Tři kvality hmotné přírody
guṇatraya-vibhāga-yogo nāmā
(27 veršů)

Ve třinácté kapitole je vysvětleno, že *jīva* je zapletena v hmotném světě vinou styku se třemi kvalitami hmotné přírody. V této kapitole Krišna vysvětluje, co jsou kvality hmotné přírody, jak poutají a jak se osvobodit z jejich vlivu.

Na začátku kapitoly Krišna Ardžunovi říká, že teď znovu vyjeví tuto nejvyšší moudrost, nejlepší ze všeho poznání, jehož pochopením člověk může dosáhnout transcendentální podstaty, při stvoření se znovu nenarodí a nebude ovlivněn zničením hmotného světa (1-2). Krišna nejdříve vysvětluje, že všechny živé bytosti se rodí do tohoto hmotného světa, když je On vloží do hmotné přírody. Proto je otcem dávajícím símě všech živých bytostí (3-4). Hmotná příroda se skládá ze tří kvalit: *sattvam* (dobro), *rajaḥ* (vášeň) a *tamaḥ* (nevědomost). Tyto kvality podmiňují živou bytost, která přichází do styku s hmotou (5). Krišna definuje a vysvětluje všeobecné charakteristiky a příznaky kvalit, jak podmiňují a poutají *jīvu*. Také popisuje posmrtný osud různě podmíněných *jīv* (6-18). Každý může transcendovat vliv tří kvalit a dospět ke Krišnovi pochopením funkce kvalit a toho, že Krišna je jim transcendentální (19). Pokud někdo transcenduje kvality, dosáhne osvobození od utrpení zrození, stárí a smrti a těší se z nektaru dokonce již v tomto životě (20). Ardžuna dále klade Krišnovi tři otázky: Jaké jsou příznaky toho, kdo je transcendentální kvalitám přírody? Jaké je jeho chování? Jak transcenduje kvality (21)? Krišna odpovídá na první dvě otázky ve verších 22-25. Ve zkratce: osoba, která transcendovala kvality přírody, realizovala sebe sama, to, že je duchovní a transcendentální hmotě. Nezajímá se o akce a reakce hmotného světa a není jimi ovlivněna. Je osvobozena ode všech hmotných dualit jako jsou radost a utrpení, čest a potupa a nezabývá se plodonosnými činy. Na Ardžunovu třetí otázku Krišna odpovídá, že osoba transcenduje kvality přírody prováděním *bhakti-jogy* (oddané služby). A když transcenduje kvality, dosáhne úrovně Brahmanu, předběžné duchovní pozice charakterizované zbavením se znečištění hmotou (26). V posledním verši prohlašuje, že je základem Brahmanu (27). Proto když někdo dosáhne úroveň Brahmanu, tj. osvobození se od znečištění kvalitami přírody, stane se kvalifikovaným k oddané

službě Parabrahmanu (nejvyššímu Brahmanu), Šrí Krišnovi.

Kapitola 15

pañcadaśo 'dhyāyaḥ
Joga Nejvyšší Osoby
puruṣottama-yogo nāmā
(20 veršů)

V několika posledních kapitolách Krišna doporučuje *bhakti-jogu* jako nejprospěšnější metodu, kterou se může Ardžuna vyprostit se zapletení v hmotném světě. Základním principem *bhakti-jogy* je odpoutanost od hmotných činností a zapojení se do transcendentální oddané služby Krišnovi. Tato patnáctá kapitola začíná návodem jak zlomit připoutanost ke hmotnému světu a dosáhnout duchovního světa. Na konci kapitoly Krišna důrazně prohlašuje, že pravda o Jeho existenci jako Nejvyšší Osobnosti Božství (Purušottama) je esencí védských písem. Ten, kdo to pochopí, se začne věnovat *bhakti-joze* (oddané službě Jemu).

Na samém začátku kapitoly je hmotný svět s plodonosnými činnostmi (*karma*) a jejich poutajícími výsledky přirovnán k úplně propletenému stromu banyánu, který roste vzhůru nohama. Různé části stromu – kořeny, větve, poupata, listy, ovoce atd. – jsou přirovnány k plodonosným činnostem, zbožnosti a bezbožnosti, smyslům, smyslovým objektům, výsledkům plodonosných činností, védským hymnům pro povýšení, různým planetárním systémům a tak dále. Konáním plodonosných činností (založených na touze po smyslovém požitku) je zapletená *jīva* nucena putovat z větve na větve, to jest z těla do těla a z planety na planetu v tomto stromě hmotného světa. Krišna pak prohlašuje, že ten, kdo zná tento strom, je znalcem Véd. Jinými slovy, smyslem védského poznání je pochopit tento poutající strom hmotného světa a vyprostit se z něj (1-2).

Následně Krišna popisuje způsoby jak se vyprostit a dosáhnout duchovního světa použitím zbraně odpoutanosti k odhodlanému setnutí tohoto banyánu. Pak musí osoba vyhledat postavení, ze kterého se už nevrátí zpět. Musí se odevzdat Nejvyššímu Pánu, Osobnosti Božství, ze kterého všechno začalo a rozšiřuje se od nepaměti. Krišna potom popisuje proces odevzdání se a krátce i duchovní svět, který není osvětlen sluncem, měsícem, ohněm ani elektřinou. Ti, jež ho dosáhnou, se nikdy nevracejí do hmotného světa (3-6).

V dalších verších Krišna popisuje podmíněné živé bytosti hmotného světa zápasící se šesti smysly včetně mysli a putující z jednoho těla do druhého. Tyto živé bytosti jsou Krišnovy oddělené části. Podle své mentality spoutaná *jīva* vyvine určité hrubohmotné tělo vybavené určitými smysly, s nimiž si užívá určitých objektů. Krišna ujišťuje, že pošetilci tento proces převtělování nemohou pochopit, ale moudří ano (7-11).

Ve zbytku kapitoly Krišna pojednává o své vlastní svrchované transcendentální povaze (12-20). Vyjmenovává některé ze svých projevů v hmotném světě, kterými udržuje všechno a všechny živé bytosti. Je zdrojem slunce, měsíce a ohně, schopností planet obíhat po oběžné dráze, trávící silou v každém těle, Nadduší v srdcích všech živých bytostí a zdrojem a konečným cílem Véd (12-15). Krišna vysvětluje, že jsou dva druhy živých bytostí – omylné bytosti hmotného světa a neomylné osvobozené duše duchovních světů (16-17). On je oslavován ve světě a ve Védách jako Nejvyšší Osoba (Purušottama) (18). Kdokoliv Ho takto zná, zná všechno a tak se neochvějně věnuje oddané službě Jemu (19). Krišna končí prohlášením, že poznání o Jeho výsostném postavení a službě Jemu je podstatou védských písem. Toto pochopení vede k moudrosti a dokonalosti (20).

Kapitola 16
ṣodaśo 'dhyāyaḥ
Božské a démonské povahy
daivāsura-sampad-vibhāga-yogo nāmā
(24 veršů)

V této kapitole Krišna popisuje a porovnává dva druhy vlastností a jejich nositele. Božské neboli transcendentální vlastnosti v kvalitě dobra přispívají k duchovnímu pokroku. Démonské vlastnosti v kvalitě vášně a nevědomosti jsou naopak v neprospěch duchovního pokroku, vedou k nízkým zrozením a dalšímu hmotnému utrpení. Ti, kteří mají božské vlastnosti, žijí usměrněným životem, následují autoritu písem a dosáhnou dokonalosti. Ti, jež mají démonské vlastnosti, jednají rozmarně, bez vztahu k písmům a jsou ztročeni hmotnou přírodou.

Nejprve Krišna vyjmenovává dvacet tři transcendentálních vlastností lidí zrozených s transcendentální povahou (1-3). Krišna potom Ardžunovi předkládá přehled démonských vlastností: povýšenost, pýcha, zlost, domýšlivost, hrubost a nevědomost. Krišna prohlašuje, že transcendentální vlastnosti vedou k osvobození, kdežto démonské k otroctví. Ujišťuje Ardžunu, že se nemusí obávat, protože se narodil s transcendentálními vlastnostmi (5). Krišna takto povzbuzuje Ardžunu a naznačuje, že Ardžunovo zapojení se ve válce není démonské, jelikož nejedná pod vlivem zloby, falešného věhlasu nebo hrubosti. Podle pokynů písem vztahujících se k jeho společenskému postavení je boj v náboženské válce božským skutkem, zatímco vyhnutí se této povinnosti je démonské, neboli bezbožné (4-5).

Krišna pak uvádí obrazné popisy démonů. Démoni jsou ve své podstatě ateisté a materialisté, kteří porušují pokyny písem vztahující se k lidskému chování jak společensky tak duchovně. Tyto osoby si představují svět bez základu a významu, a proto tíhnou k rozmarným a ničivým činnostem. Jejich konečným cílem života je uspokojování smyslů. Jsou přitahováni nestálými hmotnými věcmi. Svázání mnoha různými hmotnými tužbami získávají peníze pro jejich uspokojení jakýmkoliv způsobem. Jsou domýšliví, chtiví, samolibí, nestoudní a jejich úzkost nemá konce (6-18). Tyto démonské osoby Krišna vrhá do oceánu hmotné existence, do různých nízkých druhů života, kde se na Něho nikdy nemohou obrátit (19-20). Krišna nabádá, aby se každý rozumný člověk vzdal chťíce, zloby a chamtivosti, třech bran vedoucích do pekla. Tak se postupně povyšuje v seberealizaci a dosáhne nejvyššího cíle (21-22).

Krišna ukončuje kapitolu pojednáním o těch, jež žijí rozmařile. Bez následování zásad písem nemohou dosáhnout dokonalosti, štěstí, ani nejvyššího cíle. Kdežto ti, kteří chápou pravidla védských písem a řídí jimi své životy, jsou postupně povýšeni do duchovní dokonalosti (23-24).

Kapitola 17
saptadaśo 'dhyāyaḥ
Trojí druh víry
śraddhātraya-vibhāga-yogo nāmā
(28 veršů)

Ve čtrnácté kapitole vysvětluje Krišna Ardžunovi, že způsobem jak transcendovat tři kvality hmotné přírody je oddaná služba Jemu. Krišna končí patnáctou kapitolu tím, že Jeho svrchovaná božskost a uctívání Jeho jsou důvěrnou podstatou védského poznání. V šestnácté kapitole zdůrazňuje, že pro duchovní povýšení by měl člověk jednat podle nařízení védských písem.

V úvodu této kapitoly se Ardžuna ptá na postavení toho, kdo si vymyslí nějaký způsob uctívání podle své představivosti a ignoruje pravidla písem. Je tato víra na úrovni dobra, vášně či nevědomosti (1)? Krišna vysvětluje, že jsou tři druhy víry odpovídající třem kvalitám přírody a vyvíjející se z nich (2-3). Osoby na úrovni dobra uctívají polobohy, osoby ovládané vášní uctívají demony a osoby podléhající nevědomosti uctívají duchy (4). Ti, kteří konají askezi s pýchou, chťicem, připoutaností a nedoporučenou písmy, týrají prvky těla a Nadduši uvnitř, jsou démoni

(5-6). Krišna pak popisuje povahu čtyř předmětů – jídla, oběti (*yajñah*), askeze (*tapah*) a dobročinnosti (*dānam*) – podle tří kvalit. Oběti a askeze v nižších kvalitách (nevědomosti a vášni) sledují sobecké, dočasné, hmotné blaho jako je dosažení bohatství, úcty a moci. Stejně činnosti konané na úrovni dobra se však provádějí na základě povinnosti a nařízení písem, bez ploduchtivých zájmů a za účelem očištění a povýšení (7-22). Ve verších 14-16 jsou popsány askeze těla, řeči a mysli. V posledních verších Krišna vysvětluje, že oběti, askeze a dobročinnost by měly být konány jen pro Jeho uspokojení. S odkazem na tradiční védský systém oběti, kdy *brāhmaṇové* vyslovují *om tat sat* (označující Nejvyšší Absolutní Pravdu), aby potěšili Nejvyššího, Krišna vysvětluje, že když jsou oběti, askezi a dobročinnost konány pro Jeho uspokojení, stanou se prostředkem duchovního pokroku, *sat*. Skutky konané bez víry v Nejvyššího, bez dodržování písem (tj. na úrovni vášně a nevědomosti) poskytují jen dočasné výsledky, a proto nejsou prospěšné, *asat* (23-28).

Kapitola 18

aṣṭādaśo 'dhyāyāḥ

Závěr – dokonalost odříkání

mokṣa-sannyāsa-yogo nāmā

(78 veršů)

Tato osmnáctá kapitola je přehledem a zakončením celého učení Gíty. Jelikož Gítá klade důraz na zřeknutí se hmotných činností a jednání v zájmu duchovního povýšení, Ardžuna se ptá Krišny jako Kéšínisúdany (ten, kdo zabil démona Kéšího), aby s konečnou platností vysvětlil smysl zříkání se (*tyāga*) a stadia odříkání (*sannyāsa*) (1). Krišna opakuje, že zříkání se neznamena vzdání se předepsaných povinností, protože to není pro podmíněnou duši možné. Spíše to znamená vzdát se ziskuchtivého jednání a místo toho plnit stanovené povinnosti bez připoutanosti k jejich výsledkům. Osobám, které nerozvíjejí odříkání, připadnou po smrti výsledky jednání (žádoucí, nežádoucí a smíšené), kdežto odříkavé osoby žádné výsledky způsobující požitek nebo utrpení nezískají. Tak jsou moudří osvobozeni z područí *karmy* (2-12). Obětí, dobročinnosti a askeze se nelze vzdávat, jelikož jejich konání očišťuje i velké duše (5).

Krišna potom vysvětluje jak může člověk jednat bez hmotných reakcí. Zmiňuje filosofii *sāṅkhyi*, která popisuje pět faktorů, které přispívají k završení všech činů, tj. místo činu (tělo), konatele, smysly, úsilí a Nadduši. Ten, kdo se považuje za výlučný faktor jednání a nebere v úvahu ostatní faktory, podléhá nevědomosti a je zapleten do plodů své práce. Když někdo jedná bez osobně motivovaných tužeb s nezapletenou inteligencí, jeho jednání nezpůsobuje hmotné reakce. Krišna tak naznačuje Ardžunovi, že bude-li jednat podle Jeho vedení, nebude skutečným vrahem a nebude ani trpět následky zabíjení na bojišti (13-17). Poznání, cíl poznání a poznávající jsou tři faktory motivující činnost a smysly, práce a konatel jsou tři prvky jednání (18).

Tři kvality přírody převládají v různých aspektech lidské psychologie a úsilí. Poznání, jednání, konatelé, inteligence, odhodlání a štěstí jsou trojího druhu, ovládané třemi kvalitami. Krišna je systematicky analyzuje (19-40).

Podle kvalit přírody, které si osvojil, se člověk řadí do jedné ze čtyř skupin povolání ve společnosti: *brāhmaṇa* (učitelé a kněží), *ksatriya* (vladaři a bojovníci), *vaiśya* (farmáři a obchodníci) a *śūdra* (pracovníci). Krišna vysvětluje příslušné vlastnosti a povinnosti těchto čtyř skupin (*varṇa*) a vysvětluje, že dodržováním povinností své *varṇy* a odevzdáváním výsledků své práce Pánovi může člověk dosáhnout dokonalosti. Prací v souladu se svou společenskou povinností, která je určena kvalitami přírody, podmíněná duše nevytváří hříšné reakce a může nakonec transcendovat kvality. Je lepší plnit své vlastní povinnosti byť s chybami než povinnosti někoho jiného dokonale (41-47). Každá snaha je znečištěna nedostatky, proto se nikdo nemá vzdávat svých povinností zrozených z vlastní povahy, i když jsou plně chybné (48).

Krišna uvádí, že člověk může dosáhnout nejvyšší dokonalosti v podobě osvobození se od reakcí praktikováním askeze, ovládnutím mysli a úplným odpoutáním se od hmotných věcí a hmotného

požitku (49).

Krišna potom vysvětluje úroveň následující po askezi: dosažení Brahmanu, stadia nejvyššího poznání. Tato úroveň, založená na duchovním poznání, je charakterizovaná radostí pramenící z oproštění se od hmotných tužeb a dualit. Krišna říká, že na této úrovni člověk dosáhne čisté oddané služby Jemu (50-54).

Krišna pak oznamuje Ardžunovi konečný závěr celého Jeho učení: konečnou povinností *jīvy* je se Mu odevzdat s čistou transcendentální láskou a oddaností. Krišna, Nejvyšší Absolutní Pravda, Nejvyšší Osobnost Božství, může být poznán jen oddaností. Poznáním Krišny lze vstoupit do království Boha (55). Oddaný transcenduje všechny překážky podmíněného života a dosáhne duchovního království Jeho milostí, jednáním pod Jeho nejvyšší ochranou a s vědomím zaměřeným na Něj (56-58). Krišna varuje Ardžunu, že dokonce i když bude ignorovat Jeho božské pokyny a pod vlivem iluze se vyhne své povinnosti, bude přinucen bojovat dle svého podmínění jako *kṣatriya* (59-60). Ardžuna by měl meditovat o Nadduši v srdci, Nejvyšším ovladateli pohybu všech živých bytostí, měl by se Mu plně odevzdat a tak dosáhnout transcendentálního klidu a věčného sídla (61-62). Aby Ardžuna uvažoval o důvěrném poznání tímto způsobem, tj. odevzdání se Krišnovi v podobě Nadduše (63), Krišna mu předává nejdůvěrnější část poznání, nejvyšší pokyn, esenci a závěr Bhagavad-gíty: měl by na Něho myslet, stát se Jeho oddaným, uctívat Ho a vzdávat Mu úctu, opustit všechny náboženské postupy a povinnosti, jmenovitě *karma-yogu*, *jñāna-yogu*, *dhyāna-yogu*, společensko-náboženské povinnosti *vareṇ*, dosažení Brahmanu a Paramātmty atd., a jednoduše se odevzdat Krišnovi jako čistý oddaný ve věčné, transcendentální a láskyplné službě – to je nejvyšší *dharma* (65-66).

V dalším verši Krišna zmiňuje kvalifikace pro pochopení Gíty. Posluchač musí být odříkavý, oddaný, nezávistivý a zaměstnaný oddanou službou (67). Ten, kdo rozšiřuje Krišnovu učení, je Krišnův nejdražší služebník a dosáhne čistou oddanost Jemu (68-69). Ten, kdo studuje Gítu, Ho uctívá inteligencí, a kdo naslouchá jejímu učení s vírou, je osvobozen ode všech hříchů a dospěje na planety zbožných bytostí (70-71).

Nakonec se Krišna ptá, jestli Ardžuna vyslechl vše pozorně a jestli se jeho nevědomost a iluze rozptýlily (72). Ardžuna si je jist, že jeho iluze je pryč, že znovu získal Jeho milostí svoji paměť, že je nyní zbaven pochyb a připraven jednat podle Krišnových pokynů (73).

V krátkém doslovu se Sañdžaja, který vše popisoval Dhritaráštrovi, raduje v extázi, že vyslechl tento posvátný rozhovor. Jeho vlasy jsou zježené radostí a prohlašuje, že kde je Krišna, vládce mystiky, a Ardžuna, nejlepší lučištník, tam bude určitě i bohatství, vítězství, neobyčejná síla a morálka. To je jeho názor (74-78).

